

Privredno - kulturne
Matiце
za Sjevernu Dalmaciju

ГЛАС

Izlazi četvrtkom.

Privredno - kulturne
Matiце
za Sjevernu Dalmaciju

Godišnja pretplata za našu državu 40 din., za
Ameriku 2 dolara, a za ostalo inostranstvo 80 din.
Članovi Matice dobivaju list besplatno.
Primjerak 1 din.

Шибеник, 5. Новембра 1931.
БРОЈ 116-117.

Vlasnik »Privredno-kulturna Matica za Sjevernu Dalmaciju«
Uređuje Sekretarijat Matice.
Telefon br. 3 — Broj ček. računa 38.242

Spasavanje sela sa kulturom sela

(Seljaci Sjeverne Dalmacije kod seljaka Kolubare, Tamnave, Šumadije)

Zajednički dom našega Kralja i Zemljoradnika — zadrugara.

Pred nekoliko dana u selu Banji, kod Topole gdje je temelj Karadordevića, došao je lijep broj naših ljudi iz Sjeverne Dalmacije sa prosvjećenim i naprednim Šumandincima u zadrugarskom domu Venčačke vinogradarske zadruge u kojoj je pored okolnih seljaka zadrugar i naš kralj pripisan je u spisku zadrugara pod imenom: Aleksandar Karadordević, Kralj Jugoslavije. Do nedavno u tom području bila je i jedna bačva Karadordeva, koju je sam on svojom rukom izradio i priča se, da je Karadorde nju izradujući prelomio krst, koji je dobio za odlikovanje od ruskog cara. U ovom najvećem zadrugarskom domu, čiji inventar iznosi preko deset milijuna dinara, i koji je sigurno najveći u našoj državi, već sada ima preko deset hiljada hektolitara vina i baš ovih dana puna kola čekala su sa groždem, a na tri strane gnječeno je grožđe sa mašinama, koje smaste dnevno pet-šest stotina hektolitara. Naši seljaci gledajući ovu ustanovu i rad nijesu sami sebi mogli vjerovati, da to sve postoji u jednom selu i da su ovo osnovali osamnaest seljaka sela Banje. Sada ih ima nešto velik broj, ali je od manje vrijednosti ovaj broj od one vjere i složnog zajedničkog rada, koji je doveo do ovako velikog uspjeha u radu, u kojem zajedno učestvuju seljak i kralj.

Tu je tajna uspjeha i veličine predratne Srbije, u tom je zalag budućnosti naše ujedinjene Otadžbine.

Seljaci Sjeverne Dalmacije u selima Srbije.

Promatrajući u razgovoru seljake iz Šumadije i Sjeverne Dalmacije pored radosi što se u međusobnom razgovoru bude najljepše osebine našeg naroda, čovjek žali, što i dosad nijesmo tražili načina, da odvedemo naše ljude, da vide žive primjere prave narodne kulture. Za njih je bilo jedno veliko otkrivenje kad su vidjeli svoju braću seljake kako mudro i lijepo govore i rade. Po našim selima većinom se vide i čuju mudrijaši i galamdžije, koji nijesu kadri ništa stvoriti, a po selima u Srbiji vidjeli su što znači kulturni težak i koliko je takav napredniji od našeg neprosvijedenog, koga niko ne može spasiti dok se on sam ne osvjesti.

Samo svjesni seljaci mogli su do kraja stvoriti po svojim selima ono što su naši ljudi onamo vidjeli u Slovcu, Lajkovcu, Lazarevcu, ispod Venčaca i po drugim mjestima. Lijepo je u jednom selu kad se vide onako lijepi narodni zadrugarski domovi sa ambulantom, apotekom, ljekarom, seštom pomoćnicom, zatim veliki zadrugarski ambari i zadrugarski podrumi, ali je najljepše od svega vidjeti kulturnog težaka, koji je sa svojom svijesti i

znanjem postigao da živi ljepšim životom.

Pred tridesetak godina i selo u Srbiji bilo je iscrpijeno i propalo kao i kod nas sada, ali su se mnogi, bolji i svjesniji na vrijeme trgli, udružili su se i stvorili su zajednički sa udruženim radom ustanove, sa kojima su se malo po malo mnogi oteili i počeli živjeti bolje i zadovoljnije.

Pored kulturnog težaka naši ljudi u Srbiji su vidjeli i prave narodne učitelje i prave narodne sveštenike i prave narodne ljekare (zadrugarske ljekare po selima) i advokate, koji ozbiljno proučavaju pitanja sela (kao g. Radin i dr.) i ostalu inteligenciju, koja zna da nikad ne smije prekinuti svoje veze sa selom, jer je tu izvor našeg pravog napretka. U današnjem broju našeg lista mi donosimo poglede gg. dra Konstantinovića, Đorđa Radina, dra Šnajdera o radu na kulturi sela, pa molimo naše čitaoce, da ih pažljivo čitaju, jer dolaze od ljudi, koji su sav svoj život posvetili tim pitanjima i taj rad razvijali i po našim selima i objašnjavali ga i pred ostalim državama i na međunarodnim konferencijama, koje su se bavile sa pitanjima kulture sela, kao najvažnijim pitanjem svjetskim, a ne samo naše države.

Dok smo stigli u Beograd i došli u veliku dvoranu, gdje se je održavala skupština Saveza zdravstvenih zadruga, naši su ljudi odmah osjetili, da su došli „svojim“ ljudima. Na skupštini čuli su i vidjeli kako učestvuju u raspravljanju pitanja i seljake i učitelje i ostale redove inteligencije, a među njima zapazili osobito gg. dra Ljudevita Prohasku, dra Ivanića, Đorđa Radina, dra Karla Šnajdera i mnoge druge, koji su im jasno otkrivali važnost raznovrsnih pitanja sela. U selima po Srbiji opet su vidjeli, da to nijesu samo riječi, dapače da te riječi samo malim dijelom izražavaju ona velika djela, koja su stvorena po srbijanskim selima. Sa tim saznanjima vraćali su se svojim kućama i cijelog puta što bi trebalo i po našim selima da se radi, a po njima se je vidjelo da su sretni što su sve ovo saznali i što će i po svojim selima pokretati rad, sa kojim će se izbavljati od nevolja. Naročito seljaci molili su nas, da što prije izvršimo po svima selima.

1 Prikupljanje članova Matice. Po posljednjoj odluci skupštine član Matice može biti svaki ko uplati i najmanji doprinos koji može, tako da to nije nikom smetnja da postane članom Matice. Na ovaj način prikupiće se nekoliko najboljih ljudi u selu, sa kojima će se početi dogovarati o svima potrebama njegovog sela i koje se organizacije mogu odmah provesti.

2 Osnivanje i prikupljanje zemljoradničkih zadruga. Za ovo je potrebno,

da se pozovu svi učitelji i sveštenici, a gdje ovih nema propitati se za koga pametnijeg seljaka i dati im upute što treba da pripreme za osnivanje zadruga.

One zadruge koje su zamrle i ostavljene same sebi, da se odmah pozovu da stupe u Privredni Savez i s pomoću njegovom da obnove rad, za koji im treba savjeta i oslonca.

3 Proširivanje zdravstvenih zadruga. Cijela Sjeverna Dalmacija može se organizirati u dvjest zdravstvenih zadruga, pomoću kojih će narod dolaziti lakše i jeftinije do ljekara, ljekova, uređenja kuća, staja, asanacionih radova. Da se što prije dođe do uske saradnje sa općinama, jer baš naše općine i zdravstvene zadruge zajedno mogu najjeftinije i nauspješnije vršiti zdravstvenu službu u narodu, izazivajući aktivnost samih onih, kojih se to tiče, a to znači imati mnoge saradnike, kojih u dosadašnjem načinu zdravstvene službe nema, i ako je ona vrlo skupa, a ostaje bezuspješna, pored svih napora. Dokaz je zato očajno higijensko stanje i higijenski uslovi života

5 Dolazak narodne inteligencije na selo. U svakoj prigodi treba da narodna inteligencija zalazi u sela. U svakoj varoši i gradu oni školovani ljudi koji imaju smisla za ovakav rad treba da se dogovore i svake nedjelje i praznika da se nade po raznim selima. Matica će prikupiti podatke o ljudima po selima, s kojima treba doći u vezu i daće ih na raspolaganje pojednim odborima Matice, da znadu gdje komu mogu doći, da počnu prve razgovore, a kasnije će se krug ljudi već proširivati, i sama sobom iznići će pitanja, sa kojima se treba najprije baviti.

Mi imamo već do sada primjera kako organiziran rad među seljacima djeluje lijepo ne samo među njima nego i među drugima, do kojih dopire taj primjer. Za seosko sokolstvo Matica je kroz ovu godinu dosta uložila

i troška i truda. Preko deset hiljada dinara Matica je dala za seosko sokolstvo. Često se je zalijetalo do Kotara, do Bukovice Obrovačke, do Kistanjskih sela — poslije vidovdansko zboru na Kosovu seoskih sokolskih četa iz Kotara, Kninskog polja i Petrova polja. Sada drugi seoski momci mole da se i kod njih osnivaju čete i mole da se održi tečaj za prednjake. To vrijedi za mlađariju, među kojom se dosad nije ni pomišljalo, da se može raditi.

Tako je isto i sa onim starijim seljacima, koji vide sa svojim očima i koji se uvjere, da treba i njima organizacija.

Ne treba više moljati ljude po selima da osnivaju svoje organizacije. I sami oni to shvataju.

Zadatak je naše Matice, da našem svijetu otvara oči, da ih prosvječuje da stvara kulturne pokrete, sa listom, knjigama, predavanjima, tečajevima, početnim i osnovnim organizacijama, s obzirom na prosvjetno stanje i privredne prilike našeg kraja.

Naš Privredni Savez treba da omogući svima radišnim, štedišnim i razumnim ljudima, da mogu privredovati i uživati trude svoga rada, koji će najbolje razviti i njegove plodove uživati sa udruženim snagama.

Zdravstveni savez uvodiće i po našim zapuštenim selima ljudskiji način življenja, pazeći i čuvajući zdravlje, kao najveće dobro narodno i pomažući da se uredi povoljniji uslovi življenja i za ljude i za njihovo blago.

To su bile naše misli vodiče i preputa u Srbiju, sada nas mole svi oni koji su vidjeli kakva su lijepa i korisna djela stvorena po selima Srbije, da požurimo jer je svaki dan i svaki sat šteta izgubiti. Pošto nam je za sve vrste rada na prvom koraku potrebno da imamo imena nekoliko najboljih ljudi u svakom selu, molimo sve naše prijatelje, da nam javljaju njihova imena, da imamo spisak najboljih ljudi u sjevernoj Dalmaciji.

Organizacija sela

Riječ o organizaciji sela nije ništa novo. Onaj koji pokreće razgovor o tom pitanju ne stiče slavu izumitelja. U prosvjećenim narodima Evrope i Amerike sve je to vrlo davno raspravljeno, stavljeni su na čisto razni oblici seoske organizacije i — u život provedeni. Organizacija sela postala je tamo obična i jeonostavna istina, kao što je obična istina, da iza noći nastaje dan.

O tome se više i ne razgovara, već se organizacija iz dana u dan razvija i usavršuje na svim poljima narednog života. Na polju prosvjetnom, privrednom, političkom, zdravstvenom, dobrotvornom i svugdje gdje god zajednički ciljevi sela i seljaka iziskuju složan rad i međusobnu pomoć.

Šta je dakle za napredne narode jednostavna i obična istina, za nas je još čudo nevideno, koje se sa nepo-

uzdanjem dočekuje. Otkad se je već počelo u našu zemlju uvoditi privredno zadrugarstvo, pa tek Slovenačka može nešto jače da se istakne u tome, nešto također i Srbija i Hrvatska! A svo ostalo seljaštvo u državi malo znade o zadrugarstvu i o organizaciji uopće. Imade krajeva gdje se o toj najosnovnijoj potrebi privredne obrane i kulturnog napretka pojma nema, ma da je baš u njima organizacija sela veća nužda, nego igdje na svijetu. Mislimo ovdje na našu sjevernu Dalmaciju u prvom redu.

Kazaće se: Lako je naprednijim i prosvjećenim narodima stvarati i razvijati seosku organizaciju! No to je varka kojom se obmanjuju neobavješteni, naročito seljaci. Ne znaju da su svi ti narodi bili nekada i zaostali i siromašniji od nas, ali su se baš s

pomoću organizacije izveli daleko ispred nas. Prije je postala organizacija, a onda je tek nastala prosvjećenost i napredak kao uspjeh i posljedica organizacije. Da se nijesu udruživali za složan rad i za samopomoć seljaci Danske, Francuske, Češke, Amerike ostali bi bili na istom stepenu na kome su danas naši čemerni zagorski krši i malarične ravnice. Organizacija je bila snaga tamošnjih sela, to je silna poluga koja je njihov život u naprijed pomicala. A pitanja seljačkog života su tako teška i ogromna, da niko drugi osim seljačke sloge nije kadar za njih skovati polugu. Svaka druga poluga bi se pri prvom pothvatu prelomila.

Ko je kriv za našu zaostalost? Seljak nije. Ko smije optužiti njega zbog pomanjkanja inicijative? Dužnost je bila i jeste narodne inteligencije, da ona dađe potsek, da živom riječju razvija smisao za organizaciju i pouči narod o osnivanju i upravljanju naročito u onim zamršenijim oblicima organizacije, kao što su na pr. privredne zadruge. Valja priznati. Odakle je imalo sunce da ogrrije, otuda je često led bio. Koliko obmana i koliko razočaranja je seljak doživio i koliko mu razloga pruža svakodnevni život za nepovjerenje prema svemu onome što mu nude i obećavaju gospoda!

Treba uspostaviti povjerenje između seljaka i barem onih školovanih, koji priznaju da je selo izvor i utoka svih naših narodnih težnja i nadanja. A za to je potrebno više od čega drugog, osjećaja i ljubavi prema onome kome se obraća i od koga se povjerenje traži. Sumnjamo da će se za taj posao prijaviti mnogi, jer je malo onih koji su spremni na nesesebične žrtve i na samoprijegor. Naći će se na djelu jamačno oni pripadnici narodne inteligencije, koji po svom pozivu žive na selu. U njih se najviše upiru oči i nade seljaka željnih kulture i napretka.

Ako zbog ničeg, a ono zbog toga što oni sami kao stanovnici sela dijele u velikoj mjeri sudbinu sa seljakom. Njima je dnevno pred očima slika našega sela a kao školovani ljudi vidjeli su u knjigama takve slike kod drugih naroda, pa ih žalosno upoređenje ne može ostaviti hladne. Zanočavajući i svanjivajući na selu, oni imaju najviše materijalne mogućnosti za intenzivnu propagandu i pouku kakva je u početku rada bezuvjetno potrebna.

Seljak, kojega je ružno iskustvo naučilo da istim aršinom mjeri svaki kaput, mora da počne rasuđivati i razabirati pšenicu od kukolja. Kao što među seljacima imade dobrih i rđavih, imade i među školovanom gospodom takvih koji su svoje socijalne, političke i ekonomske nazore osnovali na pitanjima sela, za razliku od onih koji vrebaju kako će mu kajšise s leđa oguliti. I mora razlikovati jedne od drugih. One rđave neka proze, a ovim drugima neka se povjeri, jer će bez njih teško koracati naprijed.

Stvarati ma kakvu organizaciju na selu prije no što se barem pojavi svijest o njenoj potrebi, ne valja. Jer snaga njena i ne počiva na ničem drugom nego na svijesti članova, da im je sloga i organizacija svima jednako potrebna. A svijest nije teško probuditi, kad ona imade za poticaj jednu odista običnu i jednostavnu istinu.

Kakvu organizaciju stvarati? Svakakvu. Bolje ikakvu nego nikakvu. Ili zadrugu privrednu ili zdravstvenu, ili sokolsku četvrt ili ma kakvu prosvjetnu, ili najjednostavniju seosku nezamršenu radi privikavanja na dogovor i na složan rad. Takvu, kakva se u času ukazuje kao najpodesnija. Ne smijemo samo stajati na mrtvoj tački. Poslije će doći usavršavanje i diferencijacija (posebne organizacije za svaku struku).

U Kninu, 25 okt.

Dr Ivan Grgić

Promjena zemljišne kulture

Poljoprivredna kriza, koja već drugo vremena hara po čitavom svijetu, nije ni našu zemlju mimoišla. Od 1924 godine ova je kriza postala vrlo oštra, i sa glavne naše poljoprivredne grane, kulture žitarica, prešla je i na druge. Njezin je zamah tako širok i jak, da je budućnost poljoprivrede neizvjesna. Njezin se najbliži razvoj ne može ni sagledati i njezina kriza nikakvim uspješnim mjerama brzo otkloniti.

Da bi se kriza mogla odstraniti, da bi se nenormalno stanje moglo normalizovati, potrebno je znati uzroke, koji su do toga doveli. Otkuda ova kriza? Odmah se odgovara: od hiperprodukcije. Ljudi su proizveli tako grдне količine raznih dobara, da se u njima moraju gušiti, da pored njih moraju oskudijevati i gladovati. Lako je uočiti svu glupost toga mišljenja. Jer prevelika proizvodnja, stvarno, ne postoji. Može se, naprotiv, tvrditi, da proizvodnja nije ni dovoljna za podmirivanje potreba svega ljudstva. Kriza je u potrošnji, kriza je u džepovima potrošača, kriza je u njihovim trbusima. Kriza — to je stalna i trajna glad nekoliko desetina milijuna ljudi.

Problem nije, dakle, u velikoj proizvodnji, nego u malenoj potrošnji. Ali pošto je potrošnju teže povećati nego proizvodnju smanjiti, to se glava briga sastoji u tome, kako će se proizvodnja nekih dobara ograničiti. Taj se problem postavlja i u industriji i u poljoprivredi. U ovoj posljednjoj ide se za tim, kako će se što manja ko-

ličina žitarica na tržište iznijeti, kako će im tako cijena skočiti, seljak više novaca dobiti, njegova se kupovna snaga ojačati i time bolje podmirenje njegovih potreba osigurati. To bi bilo rješenje ne samo poljoprivredne krize, nego privredne krize uopće.

Takvih prijedloga ima i kod nas. Oni su davno već izneseni. Stojte se u ovome. Sijanje žitarica treba ograničiti. Mjesto njih treba sijati industrijske biljke: hmelj, lan, konoplju, buhač, uljenu repicu, suncokretovo sjeme i dr. Treba gojiti voće i povrće, masline i t. d. Treba proizvoditi više stolnog grožđa, a manje vina. Treba proizvoditi više krmliva i gojiti više stoke. U kratko: potrebna je djelomična promjena zemljišne kulture.

Taj prijedlog nije, donekle, loš. On se sam sobom nametao još od vremena, kad je evropska poljoprivreda pala u agoniju, od sedamdesetih godina prošloga vijeka. Ali onda kriza još nije bila potpuna. Misli se je, da je tek akutna. S one strane okeana, žito je bacala samo Sjeverna Amerika. Kasnije je došla Kanada. Mnogo kasnije se pojavila Argentina i Australija. Od akutne, kriza je postala kroničnom, stalnom. Promjena kulture postao je opći poklič. Ako to uspije, seljak će tada — misli se — mjesto malih svota za pšenicu ili kukuruz dobiti mnogo veće za jabuke, kruške, lan, patlidžane, karfijol i t. d.

Ako ovaj prijedlog nije loš, on nije ni prost. Ovakvo rješenje krize

traži jaku i široko zasnovanu organizaciju, velik broj poljoprivrednih stručnjaka i dosta novaca. Za ovako velik i temeljit preokret naše poljoprivrede, nije dovoljno održati nekoliko kongresa, napisati nekoliko članaka, a onda neka seljaci, prepušteni sami sebi kao i dosada, rade kako znadu. Potrebno je, da se država kao i sve organizacije, koje imaju kakve veze sa poljoprivredom, založe za ovaj posao svim svojim snagama. Ali, što je najvažnije, ovo iziskuje promjenu ekonomske politike, vanjske i unutarnje. Samo pod tim uslovom može se govoriti o uspjehu.

Seljak je naš konzervativan ne samo u mišljenju, nego i u radu. On nerado uvodi novotarije, i tek pod pritiskom duge i uporne propagande, živih primjera i praktičnih rezultata, on se odlučuje da u svoju ekonomiju uvede neznatne promjene. Po prirodi konzervativan, kao i svi seljaci uopće, on je k tome i neobrazovan. A njemu ne fali samo opća obrazovanost, nego i specijalna, stručna, fali mu znanje o vlastitom poslu. Da bi se mogle zvesti nove kulture, potrebno je svladati ovu prvu prepreku, potrebno je razbiti im konzervativnu ljusku, potrebno je naoružati ih znanjem. Isto tako potrebno je podučiti ih o drugim stvarima, koje moraju znati: o ekonomskom položaju, o izmjeni proizvoda, o cijenama. Njima se mora predložiti čitav mehanizam moderne privrede. To je neophodno uvođenje u nov rad. Da bi posao oko ovog instruiranja seljaka dao što veći i bolji rezultat, on se mora organizovati na širokoj osnovi, mora se angažovati čitava legija predavača, propagatora učitelja; mora se iskoristiti štampa stručna i dnevna. (Naročito bi, u vezi s ovim, trebalo izmijeniti nastavni plan učiteljskih škola i obrazovanje učitelja podesiti za ovaj rad, pošto su oni u stalnom i neposrednom dodiru sa seljacima). Veliki dio posla pripada t. zv. putujućim učiteljima poljoprivrede. Oni bi imali na kursevima kao i inače u neposrednom usmenom saobraćaju, propagirati nove kulture, savjetovati o pogodnosti zemljišta za pojedine kulture, o koristima i načinu upotrebe stajskog i umjetnog gnojiva i modernog oruđa; upozoravati na mogućnost prodaje pojedinih proizvoda; pomagati i savjetovati u provođenju natapanja, osušivanja kao i drugih melioracija; učiti ih, kako da se brane od raznih bolesti, biljnih štetočina i podzemnih parazita i t. d. Ovaj rad iziskuje veliku spremu i još veću predanost poslu. Današnji njihov rad nije mnogo uspješan. Oni, većinom, i nemaju smisla za ovakav rad. Pošto su njihova sjedišta u gradovima i varošima, njihova je glavna briga, kako bi u njima što više ostali i što manje poselima zalazili. Mjesto da uče putujući, oni su se ućahurili u svojim kancelarijama. Mjesto živih teoretičara-praktičara, dobili smo mrtve birokrate.

Međutim, sve to nije dovoljno. Osim dobre volje, potrebna su velika sredstva, potreban je veliki kapital za nabavku sjemena, raznovrsnog oruđa, za investicije, za organizaciju prodaje. Seljak — poznato je — novaca nema, i tu mu može pomoći samo država. Ovdje se ne radi, uglavnom, o dugoročnim hipotekarnim kreditima, nego o jednogodišnjim pozajmicama. Za kreditovanje ovoga rada, Privilegovana agrarna banka nije zgodna, barem ne u današnjoj svojoj organizaciji. Davanje ovih pozajmica mogla bi vršiti država neposredno ili preko zadruga. Ima više načina, kako bi država došla

do novca za kreditovanje seljaka. Ali to je posebno poglavlje.

U nizu korisnih mjera, promjena carinske tarife postaje neminovna. Ne može se tražiti od seljaka, da on proizvodi dobro i jeftino i da plaća veliku uvoznicu carinu na dobro sjeme, na vještačka gnojiva, na razno oruđe, na razna hemijska sredstva za odbranu od bolesti, i dr. Danas su ove potreštine poljoprivrednog posla opterećene jakom uvoznom carinom. Liječenje poljoprivredne krize traži njihovo ukidanje ili osjetno snižavanje.

Reforma tarifske politike jeste jedan od uslova željenog uspjeha. Današnja tarifa ima za cilj, kako bi željeznice što veći prihod odbacile, a ne kako bi privredni što bolje koristile. A poljoprivredni proizvodi pogotovo su u tarifske politike loše prolazili. Mjesto da se prihod željeznica poveća povećanjem količine prevezene robe, nastojalo se je povećati ga povišenjem tarifa. Međutim, jeftin transport isto je toliko važan, koliko i jeftina proizvodnja uopće.

Uspješna prodaja traži jaku prodajnu organizaciju. Ta organizacija ne smije biti zvanična ni poluzvanična ustanova. Ona mora biti privatna. Ali to ne znači, da je i svaka državna pomoć isključena. Tim ustanovama, ako ništa drugo, država mora pribaviti kapital. Inače postoji opasnost, da trgovina dođe u ruke velikih spekulanata, koji će trgovinu poljoprivrednim proizvodima samo uništiti i isključivo u svoju korist izrabljivati.

Izložene mjere su korisne, one su za promjenu zemljišne kulture veoma potrebne. Ali bilo bi prosto gubljenje vremena raspravljati o njima, ako se ne bi poduzela radikalna promjena naše trgovinske politike. Promjena ove nameće se kao neodložan zahtjev i bitni uslov čitavog rada. I danas mi proizvodimo stoku, voće, povrće i dr. I znamo, kakve su im cijene. A te cijene ne daju ni malo nade poljoprivrednicima, da će novi njihovi poslovi biti rentabilni. Ne daju zato, što je i za današnju našu proizvodnju tih dobara naše tržište malo, nespособno da sve primi. Otuda velika ponuda, a mala cijena. Treba, dakle, naći pijacu, naći potrošače. A ovi se nalaze vani, u drugim državama. Mora se izvoziti. Ali druge države kupovace našu robu pod uslovom, da mi kupujemo njihovu. Jer danas se sve osniva na načelu: dajem ti, da mi daš. Budalaština je htjeti izvoziti, a ne htjeti uvoziti. Mi smo do sada bili omdajani idejom, da moramo imati industriju. I stvarali smo je i stvorili kakvu-takvu, ali smo je u isto vrijeme zaštitili carinama većim i jačim od kineskog zida. To isto su učinili drugi prema nama. Posljedica je toga smanjivanje našeg izvoza i djelimični uzrok krize. Jasno je, da se tako ne može unaprijed raditi. Ako tražimo koncesije, moramo ih i davati. A kod dosadašnje naše trgovinske politike i carinske tarife, ne može biti govora o tome. Na sve strane čuje se dreka: ne proizvodite vino, ograničite sijanje pšenice, obrađujte nešto drugo. A pri tome oni, koji to dovikuju, ništa nisu učinili, i ništa ne čine, čime bi to bilo omogućeno, premda u svojim rukama drže uzde naše privredne politike. H'pokriza ili neznanje? Možda oboje.

Ovdje nijesu nabrojene sve mjere, koje bi trebalo preduzeti za oporavljenje naše poljoprivrede. Ima ih još dosta. Sve se one moraju preduzmati odmah i energično. One moraju biti potpune, ne polovične, moraju se provoditi s voljom, da se poljoprivrednici pomogne, a ne da se poljoprivrednici obmanu. Samo tada biće smisla govoriti o promjeni kulture zemlje i samo tada će ona uspjeti.

B.

За народно здравље

Dr. Богољуб Константиновић :

Испитивање села преко здравствених задруга

Наши конгреси имају увијек озбиљни карактер, показују једнодушност у схватању, намјерама, жељама и предлозима. Они увијек унесу по коју нову корисну мисао, која се послје лагано остварује. Они су постали мјесто за расправљање великих и замашних питања, која траже своје рјешење. С тим питањима се долази међу задругаре да се помоћу њих и у њима потражи најбоље рјешење. Оно се разумљиво увијек налази, али је увијек на овај начин указан пут, који се доцније показао као правилан за рјешење. Нађено је увијек разумијевање, воља и спремност код задругара за сва изнесена питања, а тим је постигнут највећи дио и самог рјешења и успеха. Наши конгреси тако се родовним разним темама, које имају увијек поучни и информативни карактер, поред тога што свједоче најбоље о озбиљности и важности садржине самог покрета, у највећој мјери помаже и извођење постављеног програма здравственог задругарства у циљу чувања и унапређења народног здравља.

Потреба општег и здравственог проучавања народа

Овај пут излазим по одлуци Управног Одбора са једним питањем, које је необично важно по све нас а по здравствено задругарство нарочито. Имам да изнесем некоје чињенице о потреби општег и здравственог проучавања народа, о важности овога рада и о његовом извођењу преко народа и у народу. Са овога мјеста на прошлим конгресима било је ријечи о здравственом стању нашег народа, о друштвеним болестима и њиховим узроцима, о спровођењу и примјени хигијене на селу, затим о социјалномедицинском дјеловању у складу задружног система. Све то чини низ предавања, која су по свему довољно уважавана и чија су излагања доцније спровођена и постајала саставни дио практичног програма наших задруга. То су била излагања уосталом не моја, него Управе, ја сам им био само одређени тумач, као што ми је данас та улога додијељена. Доцније, као што је наглашено, постају она својина свих нас. Ми смо са оваким радом задовољни, иако смо далеко још од крајњег успеха, задовољни смо, јер се осјећа како се све више и чвршће веже истовјетност мисли и осјећаја, пуно међусобно повјерење између Задруга и Савеза, задругара и задруга. Ово је потребно на почетку овога излагања нарочито истаћи, јер се баш испитивање услова живота и здравственог стања народа у највећој мјери заснива на повјерењу између испитивача и народа, оvdje на повјерењу задругара. Нема ли повјерења, нема ли могућности ближег додира и приступа са народом не може бити ни потребног сазнања, долази се до погрешног мишљења, закључака, слике, а онда обично и до погрешног рада на препорођају села.

Испитивање, управо познавање народа, је полазна тачка и основа свакога рада. Резултати овога испитивања и утврђивања чињеница служе као програм рада и као кон-

трола, да се види, да је нешто до сада прилично рађено. Упознавање свих одношаја, под којима се жели радити и због којих је потребно радити, ствара лакше потребне услове за извођење постављених задаћа и омогућава извођење програма. Можда ће неко на ово рећи: па како се до сада радило без тога испитивања? Зар досадашњи рад није никако ваљао? Одговор на то није тежак: није се радило без испитивања, него из испитивања, али је сигурно, да се често и доста гријешу баш због недовољног познавања свих потребних чињеница, које при овако широком раду долазе у обзир. Многе се ствари препусте, многе погрешно изведу, једне прије времена, друге у задоцњењу, веома често се у раду лута. Све то због тога што се прилике и околности нису добро, довољно и за времена упознале, што није било потпуног проучавања, које ће за рад послужити као сигурна и добра основа.

Сваки посао, мора да буде смишљен, заснован на стварним потребама, изведљив и циљесходан. Рад на унапређењу народног здравља то захтијева, јер се односи на најважније чињенице целокупног људског опстанка, односи се на живот и на најосјетљивија човјечја питања, као и на најсложеније појаве у природи. Сваки други напредак, све друге акције су бескорисне, ако рад на унапређењу народног здравља не иде правилним путем, а тај може бити само онда, ако је за њега добро испитан терен, којим треба да иде, и ако је постављена темељна и здрава основа. Код здравствених питања мора се имати пред очима још и то, да је при њиховом рјешавању потребно познавање не само човјечјег организма, и његових радњи и поремећаја, него у истој мјери и познавање свих друштвених, привредних и просвјетних одношаја, под којима се организам развија и живи. Данас је опште познато и јасно, а на овом мјесту већ и довољно објашњено и доказано, да је питање здравља уско везано са целокупним животом, па је за правилно рјешавање здравствених проблема потребно познавање тога живота у целини. Оvdje пак долази нешто, што се опет мора нарочито подвући и нагласити. Упознавање и правилно разумијевање свих тих појава у данашњем друштву а нарочито на селу не може бити без сарадње самог народа. Све велике и лијепе жеље са сазнањем правог живота и стања остају празне и пусте, ако сам народ не открије и не покаже свој живот у правом свијетлу и у свим појединостима. Многе појаве из живота се могу саме сазнати и то преко другог, а никада запазити. Поједине појаве се опет могу запазити само у нарочитим моментима, и онда, ако то дозволе људи, укућани, који их преживљују. Без свих људи и укућана уопште не може бити говора о успешном испитивању и проучавању здравственог стања и социјалних услова живота у народу. Колико год је то неопходно то је јасно свакоме, ко је радио и покушавао радити у овом правцу. Са ове тачке гледишта мора да пођу намјере, акције и радови на овом правцу.

Потребно је повјерење и сарадња народа.

Према томе два су битна услова за техничко извођење проучавања: повјерење и сарадња народа. Чланови здравствених задруга организовани са тачно одређеним програмом, удружени жељом и настојањем, да село и свој живот прераде у здравственом погледу, морају дати то повјерење и пружити ту сарадњу, то се од њих с правом очекује, јер то лежи у духу задругарства у основи самог покрета, а не мање у потреби акције Савеза и задруга. Задругари свјесно организовани у циљу олакшања свих послова на рјешавању здравствених проблема имају и дужност, да у најјачој мјери помогну извођење оваких послова. Већ тим, што су се драговољно организовали са овим обавезама мора да проистиче и ова дужност, која је веома важна и за цио рад на здравственом задругарству и његову унапређењу. Свијест, која је довела појединца у здравствену задругу има да буде водич и у његову даљем држању у свим питањима, која се у тој задрузи постављају и која она рјешава, па да се постигне потребни однос између задругара и управе, као и здравствене станице и особља у циљу успешног и корисног рада. Од задругарства се с правом тражи боља и јача помоћ него од осталих грађана, па и у погледу проучавања и испитивања насеља и живота народа.

Рад ваља прилагодити средини.

Правилна и циљесходна примјена хигијенских прописа зависи од мјесних правила, техничких могућности, потреба, схватања и цијелог низа ситних и крупних чињеница. Стога једноставно пресађивање страних и туђих мјера и постројења не доводи до жељеног циља. Цио овај рад треба да је израстао из средине како је паметно рекао наш покојни идеолог. Стога треба прије свакога рада упознати средину, у којој се има радити. Многа питања на очи сложена и тешка показују се доцније у примјени као лако изводљива, кад се добро упозна мјесто, где се изводе, околности под којима се изводе и облици у којима се могу извести. Има можда још више случајева, гдје се многа питања уопште не могу извести иако су теоријски ријешена, јер су далеко од живота и примјене. Код теоријског рјешавања без довољног упознавања стварности не могу се довољно узети у обзир све потребне чињенице. Ово се све свакодневно понавља и наводи јасно на потребу темељног изучавања друштвених, привредних, просвјетних и здравствених одношаја у народу.

Поуке из прошлости.

Хисторијска проучавања насеља и живота показују да су и у старо вријеме постојале многе паметне и корисне ствари, које и данас имају своју вриједност и могу се корисно употребити и примјенити у циљу здравственог напретка. Штета је овакве ствари одбијати и нешто почети радити потпуно изнова, ако није потреба. Искористивањем постојећих уређаја и постројења културних тековина, постиже се знатна

уштеда у сваком погледу, а питања се рјешавају циљесходније и на начин ближи самом народу. Често се дешавало да су многи радници дуго времена размишљали и тражили нека средства, да изведу своју замисао. Утрошили су много труда, па се доцније показало да је то већ постојало иако можда нешто у друкчијем облику. Да је било претходно проучавања и довољно познавања, не би се тако узалуд трошило и вријеме и материјал. Ово пак проучавање и познавање — нарочито питања која су од важности по народно здравље, не може се постићи површним прегледом и погледом, јер по правилу засјеца дубље у све појаве и облике живота него треба ићи у суштину проблема, а то је могуће само преко народа и кроз народ. Многе ствари могу искључиво и само укућани и домородци приказати и описати, без ње је сваки рад у овом правцу несигуран и управо немогућ.

Проучавање животних прилика народних.

Питање проучавања здравствених одношаја и стања у народу намеће се нарочито с обзиром на савремени правац рада на подизању народног здравља, с обзиром на потребу издавања појединих друштвених мјера у том правцу. Заштита здравља одојчади, мале и школске дјеце, сузбијање туберкулозе и свих разних болести, подизања општег здравственог стања — све то тражи разне друштвене мјере, које значе промјену околине и начина живота. Оне ће бити правилно и циљесходно изведене, ако у свему одговарају потребама и уз то буду приступачне. Изграђене на постојећем стању, уважајући све околности и везе са свакодневним животом, оне ће бити сталније, корисније и успешније. Искуство је то већ у многоме посвједочило.

Друкчије и лакше ће лекар савјетовати правилну исхрану, кад зна како се народ храни и од чега живи, друкчије се и циљесходније дају упутства за уређење куће, кад се зна од чега се оне у ком крају зидају и каква им је и гдје намјена; друкчије и паметније ће се извести хигијенско постројење, кад се знају обичаји у употреби и искористивању; друкчије и успешније ће сузбијати празновјерице и надрилекарство, кад се тачно знају све заблуде и начин живота; друкчије и лепше ће се спровести њега болесника и чување здравља, кад се знају сви односи кућни и услови живота; друкчије и боље ће се обављати сваки рад на унапређењу народног здравља, ако се испитају и упознају све појаве друштвеног и приватног, привредног и културног живота. Шта више и само лијечење и преписивање лијекова зависи од познања ових фактора. Као што је уопште невнање узрок толиких несрећа и незгода, тако је и овдје незнање о појавама у вези са здравственим животом узрок погрешном раду и слабом успјеху појединих акција и мјера на унапређењу народног здравља.

Хисторија — да опет њу поме-

нем, — па и биологија показује, да се све понавља, само под разним облицима. Грешка је не познавати претходне облике и појаве у раду за будућност. То вриједи за све врсте дјелатности па и за рад на чувану и унапређењу народног здравља и на извођењу здравствених акција. Природа не прави скокова, а за нове акције и мјере потребно је обрађено земљиште. Развитак културних, привредних и друштвених одношаја приказује улогу и однос човјека према природи и у његовим дужностима у разним облицима а увијек у уској зависности од околине, Човјек је уз то социјално биће и он се може да развије само у друштву. Од тога зависи његов развитак. Утицај друштвених одношаја поред оних природних је снажан, па цио рад на заштити мора да узме ове чињенице у обзир. Данашње здравствено стање посљедица је разних узрока, међу којима важно мјесто заузимају разне појаве удомаћене и уобичајене у народу од старина, неизбјежно због цијелог историјског развоја, везане са обичајима, начином живота, а ово опет са схватањем, вјером, географским одношајима. Све се то испрепело, па је за правилно рјешавање ових питања потребно учествовање свих не само у извођењу програма него исто толико и у упознавању правог стања, од кога треба сваки рад да почне.

Проучавање села.

Село и живот у њему треба да чине и јест предмет нарочитог проучавања за рад на унапређењу народног здравља. Селу се уопште поклања мала пажња а у овом погледу најмање. Село заостаје у многоме иза градова баш у многоме зато, што се желе градске методе једноставно примјенити на село без претходног проучавања. То не успијева и тим се најбоље доказује, да овакав рад тражи посебне методе и посебне мјере, које се заснивају на резултатима подробног испитивања сопственог стања и сопствених прилика. Село има своје особитости, своје вриједности, своје потребе, своју културу, свој живот, своју снагу — све то треба проучити и испитати, ако се жели село реформисати, унапредити и подати здравствено и привредно. То је потребно и због општег напретка и због лакшег и правилнијег рада, нарочито пак с обзиром на чињеницу о претежном броју сељачког становништва у Југославији и о стварној духовној снази нашега села.

Потребна испитивања и проучавања у циљу здравственог преображаја села обухватају цио низ привредних и друштвених питања у вези са здрављем — питања општег и локалног значаја, домаћег, друштвеног, личног и породичног живота. Та испитивања села у потпуности обухватају:

1. Теренске-географске прилике, земљиште, ријеке, плодност и т. д.
2. Тип насеља, куће, грађа, облик, одјељења, намјештај итд.
3. Привредни живот, обрада земље, приходи, домаћа индустрија итд.
4. Обичаје и вјеровања при славама, вјенчању, рађању итд.
5. Биљно и животињско царство пољопривреда, сточарство,
6. Хигијенска постројења, добављање воде, нужници, ђубришта итд.
7. Задружни живот, родбинске везе, породица, диоба итд.
8. Исхрана у свим облицима у развоју доба,

9. Рад и одмор, уживање, игре и т. д.

10. Одијело, тип ношње, материјал.

Сарадња народа.

Ово би били главни одјелци да се истакне како су важна најразноврснија испитивања и сазнања, до којих се може доћи само уз пуно повјерење и сарадњу цијелог народа. Сваки појединац, нарочито домаћи, а наполе задругари-домаћини, мора бити свјестан о потреби и важности овога испитивања, па да га својим искреним, истинитим, тачним и разумљивим одговорима на ова питања помогне. То и ништа више се не тражи, али то значи много, веома много, за рад који има здравствено-задружни покрет у овом програму. Ово се коначно тражи с правом од задругара, који морају примјером у свему да покажу да припадају једној организацији, која има високи циљ и велики значај скупљајући најбоље између најбољих. Задругари у неколико села већ познају ова испитивања Словац, Бањани, Бања, Милошевац и др. Њих желимо проширити. Треба то помоћи и отворити широм срце и врата онима који испитују. Они долазе као пријатељи, они неће да испитују ваше тајне, да искористе и злоупотребе вашу искреност и наклоност, Они су свјесни озбиљности цијелог посла и саопштења, која дате неће никад носити ваше име нити ће се знати да су од Вас, ако то не дозволите. Нарочито је света тајна породичног и приватног живота. Све што се о том сазна остаје без имена и не спомиње се онај ко је говорио. То није ни потребно. Сарадници су овдје поштовани и испитивачи не долазе ни у каквој намјери да им нашkode. Све то има да послужи упознавању правог стања у народу, па да се на основу тога онда предузму потребне мјере које ће имати трајни карактер. Испитивачи не долазе да чине провјеру, да траже

недозвољено, да купе податке за порез и слично, него да упознају односе живота и рада да на тој основи стварају програм рада за бољу будућност и препорођај села. Тај програм мора да израсте из стварних потреба, а њих треба упознати, а то је могуће само на овај начин.

Здравствено проучавање села у најширим размјерама програм је и Савеза у жељи да њихов рад буде што успјешнији и ближи потребама и животу. Овом проучавању поклања се велика пажња и као доказ је и то што је то питање истакнуто као нарочита тема Конгреса. На њему се је радило и ради се, али се у будућности жели још јаче радити. За то је потребна пуна сагласност и потпора свих Вас. Она није ни до сада изостајала тамо гдје је затражена, али је важно да се приправност и на свом конгресу манифестује. За овај рад потребно је поред повјерења и сарадње, поред воље и спремности још и разумијевање задругара. Овај конгрес треба да истакне баш то разумијевање и да покаже како задругари озбиљно и дубоко схватају дужности око унапређења народног здравља. Они морају о том и да размишљају, па да буду увијек корисни сарадници и помагачи на испитивању нашег села и нашег народа. Овим радом ће несумњиво и углед здравственог покрета на задружној бази знатно подићи у очима свих социјалних и народних радника. Сем тога је више него позудано да ће тај посао знатно олакшати рјешавање свих актуелних друштвено-здравствених питања.

На једном од првих конгреса изгласана је резолуција о уређењу домова и хигијенском животу наших задругара. Она није посвећена у дјело, али није остала без утицаја и успјеха. Многбројни асанациони радови и разни течјеви свједоче о том. Она је и даље наш програм и вјерујем послје ове велике при-

вредне кризе да ће се испољити у највећој мјери. Данас као допуну молим да прихватите ову кратку резолуцију.

Х. Конгрес Савеза здравствених задруга увиђа велику корисност и важност проучавања здравственог стања и цијелокупног народног живота у вези с тим пак ставља у дужност свим задругама и њиховим члановима, а да овај рад овим средствима помогне, Тим здравственом задругарство има да манифестује своју снагу и у овом правцу дјелатности, која има да послужи раду на унапређењу и чувању народног здравља, здравственом преображају села и општом напретку не само здравственог него свих корисних и племенитих акција у народу.

Примајући ову или — како одлучите — одлучну резолуцију, ако сте уопште сагласни, ви ћете поћи корак унапријед у систематизовању Ваше помоћи и сарадње нашим задружним управама и Савезу. Овај рад мора да остане сталан и нераздвојни дио нашег покрета. Техничко извођење и кристи, досадање искуство у овим нашим акцијама, па и у раду на испитивањима у неким задругама показује нам да су наши задругари зрели за овакве задатке и дужности. Љубав, воља, разумијевање, свјест и приправност за рад то им је било увијек сбиљежје правих задругара у извођењу постављених задатака. Вјерујем да ће то обиљежје и у будућности остати и да ће овај проширени програм, који се овим начином само манифестује на овом највишем задружном форуму потпуно бити примљен као својина свих задругара у раду на корист здравственог задругарства, што значи на корист, напредак, срећу и благостање цијелог нашег народа. У то име нека живи и напредује наше здравствено задругарство и свијесни наши задругари!

Dr. Карло Шнајдер :

ХИГИЈЕНА СЕЛА

— Са конференције за руралну хигијену одржане у Женеви јула 1931 —

Савремена држава има обавеза и задатака, које у данашњем опсегу нису познавале државе прије рата. Већ ради обезбјеђења будућности народа, данашња држава је принуђена да активно учествује у рјешавању важних социјалних проблема као што су: заштита општег здравља и збрињавање читавих друштвених редова. Ови проблеми и ако на први поглед треба да буду унутрашња ствар сваке државе, у ствари пролазе оквир интересовања појединих држава и добијају међународну важност. Отуда долази и интересовање које Друштво народа, ова држава свих држава показује за проблеме јавног здравља.

Питање хигијенског унапређења села интересује све државе, неку више, неку мање. У сваком случају највише пољопривредне земље, у којима највећи дио становништва живи на селу и гдје оно служи као главни извор животне снаге за обнову вароши. Али ни ове државе нису том питању поклањале довољно пажње и то стога што су, у највећем броју случајева, пољопривредне земље у овом хигијенском раду на селу просто копирале рад индустријских земаља, чије је интересовање у главном било посвећено

великим градовима. Тако је и дошло до тога да се на здравственом унапређењу села радило или истим методама као и у варошима, и ако у много мањој мјери, али се све остављало старом административном систему средских и општинских љекара. У питањима хигијене села није било ни одређеног општег гледишта у основним принципима, нити у техничком извођењу. Није потребно нарочито наглашавати да је то велика грешка, јер село има свој живот, своје потребе, које варош нема, па се према томе, у раду на његовом унапређењу морају примјенити и нарочите методе.

Међутим, све теже привредне прилике у пољопривредним земаљама, нарочито у посљедњим годинама ставиле су у први ред питања привредног и здравственог унапређења села. Опadaanе рентабилитета пољопривредне производње погоршава услове за живот на селу и доводи до све већег осиромашења пољопривредника, што је наравно угрозило и здравље сеоског живља, а тиме доводи у питање и обнову самих градова. То је и навело шпанску владу да предложи Савјету Друштва народа да сазове посебну конференцију европских држава за

расправљање питања о хигијени села.

Дневни ред за ову конференцију припремила је припремна комисија, која се једним меморандумом обратила владама европских држава. У том меморандуму истаче се недовољна успјешност досадањег рада на хигијенском унапређењу села, па се каже, да чак у земаљама, које селу пружају обилату љекарску помоћ има великих недостатака у питању организације јавне хигијене у пољопривредним крајевима и да тешкоће у погледу побољшања оваквог стања падају у очи и поред ревности и знања љекара. Стога је припремна комисија мишљења да се здравствени препорођај села може извести овим начином: кореништом измјеном метода у грађењу сеоских кућа, увођењем савршенијих метода за набављање пијаве воде, асанацијом земљишта у хидрографском и пољопривредном погледу, што све треба извести тијесном и непрекидном сарадњом инжењера, биолога и др. и снажним прилагођавањем љекарске помоћи потребама сеоске средине.

Нико не може оспорити вриједност ових предложених акција, али исто тако нико не може тврдити да

су оне саме по себи довољне да произведу здравствени преображај села, нити да су оне у том преображају главне или чак и једине. Напротив, оне могу бити само *дио рада* у једном општинском систему, који мора обухватити цио социјални и здравствени живот пољопривредника, а уз исто вријеме имати подлогу у његовом привредном животу.

Припремна комисија, као што видимо, није доспјела да дође до сржи проблема, јер га је схватила као техничко питање, и тај недостатак огледа се, као што ћемо видјети, како у раду конференције, тако и у свима резолуцијама које су на њој донијете.

Европска конференција коју је сазвао Савјет Друштва народа, одржана је у Женеви од 29 јуна до 7 јула 1931 год. Она је окупила 85 делегата и експерата из двадесет и пет европских држава и осам посматрача из држава изван Европе. Пошто је полагана велика важност на технички карактер конференције, то су на њу позвати, осим хигијеничара, још и санитетски инжењери, администратори, претставници земљорадничких организација и претставници социјалног осигурања.

Здравствено задругарство позвано је да преко својих претставника учествује на овој конференцији од стране Министарства Социјалне политике и Народног Здравља, и од Министарства Пољопривреде. Управни Одбор Савеза добио је одобрење од надлежних Министарстава да као претставници Здравственог задругарства буду изаслани, као чланови делегације Краљевине Југославије, Претседник Савеза Др. Прохаска и управник Др. Шнајдер.

Европска конференција за хигијену села прва је конференција ове врсте и она се састала, како је њен претседник проф. Питалуге (Шпанија) у свом поздравном говору казао, не да припреми интернационалне конвенције, него да делегати у заједничком раду искористе велико колективно искуство, како би у својим земљама могли да убрзају здравствени напредак.

Рад ове конференције кретао се у оквиру, који је поставила припремна комисија. Она се у главном бавила питањима, која је ова поставила:

1. Који су главни принципи и погодне методе за обезбеђење успешне љекарске помоћи у сеоским крајевима?

2. Које су најстварније методе за остварење хигијенске службе у пољопривредним крајевима?

3. Које су најстварније и најштедљивије методе за асанирање пољопривредних крајева?

Из самих питања види се да је и конференција рјешавање питања здравственог преображаја села тражила у успјешном обезбеђењу љекарске помоћи, у остварењу хигијенске службе у погодном постављању савремено спремљених установа, које треба да унаприједи здравље на селу и, најзад, у техничким методама за извођење асанације.

Правнину у рјешавању проблема, на коју је још раније скренуо пажњу меморандум припремне комисије, оспорила је и конференција па је настала да је испуни, постављањем социјалног осигурања на почасно мјесто и поклањањем велике пажње задругарству и приватној иницијативи. Међутим, та правнина у програму конференције у ствари претставља срж проблема хигијенског рада на

селу јер, језгро проблема не лежи ни у броју љекара, ни у најповољнијој организацији љекарске службе за обезбеђење љекарске помоћи, нити у постављању хигијенских установа на селу, него у успјешном организовању онога, чије здравље треба унапредити — *шј. самог народа* и у његовој активној сарадњи па преображају живота на селу.

По сваком од горњих питања реферисао је нарочито извјештач: по првом извјештачу је био проф. Паризо, по другом Др. Штампар, по трећем инжењер Вињеро. Извјештачи по првом и другом питању дали су исцрпне напрте система, који би могли да обезбеде успјешну љекарску службу или по којима би се могла организовати хигијенска служба у пољопривредним крајевима. Ови системи одговарају организацијама које су већ до сада, ма да непотпуно, спроведене у неким европским државама, а наиме хигијенска у нашој земљи. Предложена организација добро је примљена код делегата оних држава које су увеле или уводе сличне системе: Пољска, Мађарска и друге док су делегати држава које већ имају изграђене старе здравствене организације саображене нарочитим приликама и потребама њихових земаља, показале резервисаност у погледу предложене хигијенске организације (Енглеска, Француска, Холандија, Њемачка, Шпанија, Чехословачка). Ове делегације су нарочито указивале на врло разгранат и ефикасан рад приватне иницијативе и добротворних организација у сеоским крајевима њихових земаља, које успјешно дјелују на здравственом унапређењу села.

И ако је конференција већ и по самим питањима добила претежно технички карактер, ипак су на њој постављена и принципијелна питања. Тако је на примјер јако истацана важност економских момената у питањима народног здравља, њихово међусобно дејство и обострана зависност. У томе је сигурно и највећи њен значај. Затим, на конференцији је нарочито признање добио и принцип самопомоћи у питањима унапређења здравства на селу, у овима ријечима Претседника конференције проф. Питалуге: „Од почетка до краја овзгог извјештаја наћићете признање принципа да *сеоско становништво треба тако упуштити да оно може само по себи помоћи*. Овим ријечима то одаје највеће признање задругарству.

Претседник Савеза г. др. Прохаска приказао је да Здравствено задругарство, код кога је принцип самопомоћи примљен у циљу унапређења народног здравља, заузима особено мјесто између друговрсних облицима приватне иницијативе, која је била бројно претстављена на конференцији. Он је истакао да здравствено задругарство то мјесто заузима због своје привредно-здружне основе која му даје погодност да масама народним, организованим у задружне јединице, обезбиједи путем стручног задружног особља и савремено опремљених задружних установа, успјешну љекарску службу, да их заинтересује за пријем и примјену хигијенских акција и да на задружној основи изведе опсежне радове на асанацији села. Да важност југословенског здравственог задругарства још јаче истакне, Др. Прохаска је потцртао да Здравствено задругарство, по томе што у себи укључује разне облике задружног и привредног рада

од којих социјално старање чини само један дио и тиме још јаче захвата економски интерес сеоског народа, по своме дејству на цијелокупан живот пољопривредника, долази чак и испред социјалног осигурања. Др. Прохаска изнио је, и погодност задружне здравствене организације да успјешно сарађује са државном здравственом организацијом, чији програм здравствене задруге успјешно спроводе у самим селима и варошицама. Као признање вриједности ове сарадње дошао је Закон о здравственим задругама, који, као први закон ове врсте, даје сигуран ослонац здравственом раду на задружној основи. Важност тога закона је у томе, што истовремено омогућава успјешну сарадњу са државом, бановинама и општинама, остављајући ипак здравственим задругама нуну слободу задружног дејства.

Послије ових обавјештења датих конференцији, претставницима здравственог задругарства обратили су се за подробије информације о организацији и раду здравствених задруга многи делегати страних држава (Енглески, Грчки, Чехословачки, Швицарски, Холандски), као и изасланици Америке и Индије који су конференцији присуствовали као посматрачи. И изасланици других држава интересовали су се јако за здравствено задругарство и похвално су га истакли у својим говорима као на примјер проф. Паризо (Француска), референт за социјално осигурање Унгер (Њемачка) и други.

Правилном обавјештењу делегата допринијела је врло много и брошура, коју је управа Савеза припремила и издала на енглеском језику: О принципима хигијенског рада на селу, идеологији, организацији и раду здравствених задруга у Југославији. Брошура је и по садржини и по техничкој опреми једна од најбољих публикација, које су поднијете конференцији. Извод из те брошуре издат је накнадно у Женеви и на француском језику, пошто се зато указала велика потреба.

Конференција је завршила свој рад доношењем резолуције за свако од постављених питања. Нас нарочито интересују двије резолуције по питањима: обезбеђење успјешне љекарске службе на селу и организовање хигијенске службе у пољопривредним крајевима. Резолуција на првом питању, чија је извјештач био проф. Паризо, приказује један идеалан систем за обезбеђење ефикасне здравствене службе у пољопривредним крајевима. Ако сравним поједине тачке резолуције са програмом и садашњим стањем здравствених задруга, видјемо да су здравствене задруге већ до сада рјешиле, за наше прилике најповољније, велики број препорука које садржи ова резолуција. Тако, на примјер, резолуција захтијева брзо и повољно снабдевање сеоског становништва љековима а здравствене задруге су то питање рјешиле рационално по економским и стручним принципима отварањем задружних апотека. Питање указивања брзе љекарске помоћи сеоском становништву, чије рјешење препоручује резолуција, здравствене задруге су рјешиле постављањем задружних љекара и осталог стручног особља. Указивањем прве помоћи сеоском становништву у удаљеним и сасвим малим насељима, здравствене задруге рјешавају задружним домовима,

задружним одјелима, станицама за прву помоћ. Резолуција, даље, полаже нарочиту вриједност да се омогући болничко лијечење сеоском становништву у погодним савременим медицинским установама у самим селима. То су питање здравствене задруге већ рјешиле установавањем задружних болничких одјељења у задружним домовима здравља. Исто тако резолуција полаже велику вриједност на извођење лабораторијумске службе за просте прегледе у самој установи на селу. Здравствене задруге постепено се снабдевају задружним лабораторијумима за микроскопске и хемијске прегледе, те на тај начин ово питање успјешно рјешавају итд.

Најважнији дио ове резолуције сигурно је тачка 10, која говори о средствима за остварење успјешне здравствене службе у сеоским крајевима. Остварење такве службе, каже резолуција, изискује *кооперацију са љекарским staleжом, установама за социјално осигурање и установама за узајамно помагање — здравствене задруге*, као и са приватним установама. И у овој, као и у свим резолуцијама, истиче се *највећа важност рада приватне иницијативе за рад државних органа* и наглашава потреба да држава штити и помаже напоре приватног рада. У том погледу резолуција по првом питању препоручује да *однос јавних власти према установама приватне иницијативе* (социјално осигурање, здравствено задругарство и друго) треба да буде такав, да држава помаже, подстиче (стимулира), и координира напоре установа и удружења, чији рад треба да омогући успјешну љекарску службу.

Друга резолуција донијета је по питању: које су најстварније методе за организовање хигијенске службе у пољопривредним крајевима? За ово је питање био, као што смо казали, извјештач Др. Штампар. И ова резолуција истиче важност државне хигијенске службе са приватном иницијативом. У тачки 12 резолуције каже се, да је у интересу ефикасног рада, како техничког, тако и административног, неопходно потребна сарадња државне хигијенске службе са љекарима и приватним хигијенским радом. Ову тачку резолуције др. Штампар је сигурно преко срца донио, јер, као што ми здравствени задругари понајбоље знамо, г. др. Штампар је код куће имао сасвим другачије мишљење о приватној иницијативи. И поред признања у резолуцији г. др. Штампар, који је дуги низ година био на врху државне здравствене службе, која је успјешно сарађивала са здравственим задругарством, *ниједном ријечју није споменуо ни шу сарадњу, ниши здравствено задругарство уопште*. Чак је из свог реферата, који је прочитао на пленарној сједници изоставио цио пасус у коме је говорио о здравственом задругарству. Ово је било у толико упадљивије, што су већ свима делегатима биле подијелене копије његова реферата са пасусом о здравственим задругама, и што су делегати још раније из говора г. др. Прохаске били обавјештени о успјешном извођењу и великој вриједности те сарадње. Здравствено задругарство иступило је у Женеви први пут пред највећи међународни форум, и то иступање претстављало је у истини један важан културни допринос југословенског народа културној европској заједници.

И Савез и здравствени задругари и овом приликом захваљују Министарству Социјалне Политике и Народног Здравља, Министарству Пољопривреде и Министарству Иностранних Дјела, што су здравственом задругарству омогућили да учествује, на овој важној конференцији.

Govor g. Radina

advokata iz Nju-Yorka

na skupštini zdrav. zadruga 25 X 1931.

Dvadesetog ovcg mjeseca održan je u Beogradu kongres Saveza zdravstvenih zadruga, o kome izvješćujemo na drugoj strani. Na banketu, koji je tom prilikom održan palo je više govora, a među najznačajnijima je govor g. Dorda Radina, advokata iz Njujorka.

G. Radin je predstavnik američkog društva za zaštitu srpske djece, koje ovo naše zadrugarstvo obilno pomaže materijalno još od njegova opstanka prije deset godina. G. Radin je nedavno obišao skoro sve zdravstvene zadruge u zemlji i o tome podnio referat Amerikancima, preporučujući ovo naše zadrugarstvo najtoplije njihovoj pažnji.

G. Radin je rekao, između ostalog: „Vaš je rad zapažen na strani i o njemu se sve više i više govori. Nažalost, u samoj zemlji i kod naših ljudi u inostranstvu, nalazim da je malo poznat, jer često ne nalazim na zasluženi odziv.“

„Kod naših ljudi ovdje i u stranim zemljama često sam imao prilike da nađem kako govore o stvarima u svojoj zemlji sa omalovažanjem i nedovoljnim poznavanjem stvari. To je nesretna karakteristika mnogih malih naroda.“

Baš u vezi sa vašim radom imamo jedan žalostan primjer. Zahvaljujući svojoj otadžbini jedan Jugosloven uspio je da postane referent higijenskog ostsjeka Društva naroda. U svom skorašnjem referisanju on je potpuno zaboravio vaše napore na polju higijene. Međutim, uvjeravam vas da je vaš rad u tome pravcu izazvao divljenje svih stranaca koji su ga i najmanje upoznali. Govore o njemu kao o jedinstvenom primjeru u svijetu da se jedan narod organizuje putem zadrugarstva, da radi, i to uspješno radi, na polju uarodnog zdravlja.

Vaš se rad u Americi već imitira, u tako zvanim sreskim zdravstvenim jedinicama.

Taj rad zaslužuje svaku pažnju i poštovanje. Dok se svijet žali na besposlicu, vi prenosite cigle i drugi materijal sa velikih daljina, po blatu i rdavim putevima, za zidanje svojih zajedničkih domova. Ono što u drugim zemljama radi mali broj filantropa i idealista ovdje radite vi seljaci, pismeni i nepismeni.

Ja sam podnio izvještaj o vašem radu Amerikancima, koji se za njega interesuju. Iako se sastojao od 24 stranica napisanih na mašini, vaši prijatelji preko Okeana žalili su se što nisam ulazio još više u detalje, opisujući vaše napore na polju javne higijene. I poslanstvo Sjedinjenih Država, zahvaljujući g. dr. Prinsu, poslalo je nekol ko primjeraka tog izvještaja, svojoj vladi, popračajući ga toplim i pohvalnim riječima o vama i vašem radu. Ovo nije moj prvi izvještaj, i svaki se razlikuje od ranijeg. Vaš posao stalno napreduje i daje materijala za sve novija opažanja.

Vaši američki prijatelji žele, da i dalje saraduju sa vama na ovom velikom poslu.“

Zdravstveno zadrugarstvo

Zdravstveno zadrugarstvo je mlad pokret. Prvi su mu osnovi udareni tek prije 10 godina. Ali i za tako relativno kratko vrijeme, ono je postiglo velike uspjehe. Iz „Zdravstvenog pokreta“, organa Saveza zdravstvenih zadruga, vadimo podatke, koji će najbolje osvijetliti ogroman rad zdravstvenog zadrugarstva na podizanju i čuvanju narodnog zdravlja.

Kretanje zadruga i članstva bilo je ovako: god. 1923 osnovanih zadruga bilo je 13 sa 5049 zadrugara i 30249 porodičnih članova i 6432 udjela. God. 1930 broj zadruga se popeo na 59, broj zadrugara na 16.647, broj porodičnih članova na 99.882, a broj udjela na 19.862.

Sumarni podaci o socijalno-medicinskom radu u 1930/31 glase: pregledano školske djece 13.357, pregledano odojčadi 2932, pregledano matera 252, izvršeno vakcinacija (cijepjenja protiv bolesti) 16.749, izlasci ljekara radi zarazâ 313, predavanja 889, pregled domova i radnja 423, nudiljske posjete po kućama 3.208, razni t. čajevi 30, izvedeno asanacionih objekata 79.

Kretanje bolesnika i promet lijekova: god. 1922 bilo je pregleda 6.466, ponovnih pregleda 2011, kućnih posjeta 47. God. 1930 bilo je pregleda 26.383, ponovnih pregleda 8062, kućnih posjeta 3208, a prodatih lijekova 1.241.983 dinara.

Kretanje bolesnika po starosti: 1922 bilo je pregledano: odojčadi 76,8 djece 1568, žena 3303, muškaraca 2730; god. 1930: odojčadi 2964, djece 10982, žena 11794, muškaraca 8705.

Asanacionih radova je izrađeno: đubriska 19, porodičnih i javnih nužnika 40, školskih nužnika za 200 djece 2, javnih česama 5, asanirano bunara sa pumpom 3, izrađeno beton. korita 1, asanirano staja 8, svinjaca 2, izrađeno beton. jaslala 1, žvinarnika 1, potpornih zidova 1, domova 3. Svega 79.

Zadružni domovi postoje u Pranjanima (stoje 360.000 din.), Lugu (kod Bajine Bašte, zapadna Srbija. Ovaj staje pola milijuna) i Slavković. Dopršuju se zadružni domovi zdravlja u Bjeljini i Lazarevcu.

Zdravstveno zadrugarstvo, koje je počelo vrlo skromno i malim sredstvima, razvilo se je u jednu široku i moćnu organizaciju. Ono se danas prostire preko velikog dijela naše države. Zdravstvene zadruge postoje u Srbiji, Makedoniji, Banatu, Bačkoj, Baranji, Dalmaciji i Bosni. U posljednje vrijeme osnivaju se u Hrvatskoj. Sve te zadruge osim vojvodanskih ujedinjene su u Savezu zdravstvenih zadruga u Beogradu. Na posljednjem kongresu zdravstvenih zadruga prišle su i vojvodanske zdravstvene zadruge (ujedinjene u svojoj Središnjoj zadrugi) Savezu zdravstvenih zadruga. Time se je broj zadruga u Savezu povećao za 20, a broj članova za 19516.

Glavni savez srp. zemljorad. zadruga

Ovaj savez imao je odmah poslije rata 886 zadruga u članstvu, dok ih je 1930 imao 2219. Priraštaj iznosi 1552 zadruge ili 156 po sto. Najbrojnije su kreditne zadruge (53,6 od sto) i nabavljačke (39,7 od sto. Glavni savez se prostire na 8 banovina. Njegove zadruge obuhvataju 510.028 domova i 701.325 poreskih glava, a 119.717 zadrugara, od kojih otpada na muške 116.573, a na ženske 3114. Po zanimanju su ovako podijeljeni: sveštenici 393, učitelji 928, zanatlije 3919, zemljoradnici 110.036, ostali 4441. Od svih zadrugara bilo je pismenih 93.662, a nepismenih 26.055,

Pomaganje zadruga sa strane države

Pri današnjem lošem ekonomskom stanju seljaka, zadruge imaju težak, ali i zahvalan zadatak, da koliko koliko pomognu da se seljak izvuče iz krize, u koju je upao zahvaljujući defektu na ekonomskom stroju kapitalističke organizacije. Ali, često, ni zadruge same ne mogu ništa učiniti, jer im fale sredstva, kapital. Država, cijeneći važnost zadruga po seljaštvo, davala je i dava zadrugama pomoći u novcu i drugim stvarima, kao i raznim oslobođenjima (poreza i dr.). Te pomoći imaju za cilj, da zadrugama omoguće počinjanje ili nastavak rada. Jer da nije te pomoći mnoge zadruge ne bi uopće bile osnovane niti bi proradile, a mnoge od onih, koje su već radile, bile bi dovedene u opasnost, da rad obustave i organizaciju likvidiraju. Stoga se pomaganje zadruga sa strane države mora načelno, pohvaliti i honorisati. Ali samo načelno. Jer to pomaganje, ma koliko imalo dobru namjeru, imalo je vrlo često loše posljedice. Pri davanju tih subvencija svakojako se griješilo. Rijetko se pazilo na to, koliko odnosna zadruge, koja pomoć traži, ima vlastitog kapitala, koji joj je cilj, kako i na koji način posluje, koliko ima članova, da li je i pod kojim uslovima omogućen pristup novim članovima, kako se dijeli eventualni dobitak, koji su u njoj ljudi i kolike i kakve moralne garancije ti ljudi daju, da će zadruge dobiti novac upotrebiti na korist zadruga i zadrugara, a ne u svoju ličnu korist. Često se na ove okolnosti nije gledalo, nego su pri davanju pomoći bile odlučne preporuke ovih ili onih mogućnika. To je imalo za posljedicu, da je samo zadrugarstvo donekle diskreditovano u očima dobronamjernih ljudi, jer su svakakve zadruge osnivane, jer su zadruge s dobivenim novcem loše raspolagale i jer su zadruge i inače rdavo poslovale, a neke od njih nijesu nikako ni radile. Pri takvom stanju stvari, moramo pozdraviti raspis Dunavske banovine o pomoći zadrugama, društvima i agrarnim zajednicama. Tu se kaže, da spomenuta udruženja, kada traže pomoć od banovine, moraju u molbi naznačiti među ostalima slijedeće podatke i priložiti odgovarajuće dokumente: Izvještaj društvenog revizora o izvršenoj reviziji; kad je i koliko je puta upravni i nadzorni odbor održao sjednice u godini, u kojoj se molba podnosi; zaključni račun za proteklu godinu ili za onu godinu, u kojoj se molba podnosi; *uživa li zadruge ugled u mjestu, u kome postoji*; kakvo je mišljenje sreskog poljoprivrednog referenta o zadrugi; prijedlog sreskog poljoprivrednog referenta po podnesenoj molbi.

Mi smatramo, da je ovaj postupak Dunavske banovine dobar i željeli bi, da sličan usvoji i Ministarstvo poljoprivrede. Mi, dabome, ne mislimo, da će time biti onemogućeno raznim nazovl-zadrugama dobivanje pomoći od banovina i ministarstva. Mi smo ipak mišljenja, da će pomoć teže dobiti ljudi, koji sa zadrugarstvom nemaju nikakve veze, koji zadruge osnivaju i u njima se začlanjuju ne iz kakve želje za zadržanim radom ili za unapređenjem seljačkog gospodarstva, nego u nadi, da će zadrugu lako iskoristiti za svoje spekulativne trgovačke poslove i da će primljenu pomoć strpati u svoj džep. Mi bi preporučili, da se o molbama zadruga za pomoć traži i mišljenje sreskog poljoprivrednog odbora, ili barem

općin. poljoprivred. odbora, jer su u njima ljudi, koji bolje poznaju one, koji pomoć traže, nego sreski poljoprivredni referent, i da se pri tome naročito pazi na moralne kvalifikacije, ako ne svih zadrugara, a ono barem članova upravnog i nadzornog odbora. To je potrebno svagdje, u našoj banovini najviše.

Бировина у Далмацији

Сви смо били увјерени, народ и свештеници, да ће се ослобођењем ријешити и питање бировине у Далмацији; да ће се она укинути и замијенити плаћањем свештенства у новцу из државног буџета. Нико од нас није ни сањати могао, да ће се сређивање младе наше државе оволико дуго отегнути и затегнути, многа за рјешавање зрела питања, заједно са питањем бировине.

Ликвидацијом аграрног питања у Далмацији и разријешењем кметских одношаја, корацили смо из средњовјековних одношаја, али нам је једна нога и даље остала у средњовјековном блату. Тамо ће она остати док не рјешимо и питање бировине. Заиста нас бировина и сувише потсјећа на средњи вијек и по начину давања и по начину њезина побирања. Кад сам свом колеги из Србије испричао нашу кубуру са бировином, није се могао начудити нити отети увиком: „Па тако му бјеше за Адама!“ Други мој колега из Срема питао ме је дали се у мојој кући мјеси бијели хљебац и кад сам му казао да бијели хљебац једем само кад навратим у варош а да га као посласицу донесем тада мојој дједи, сажалива лица жалио је судбину народа и свештенства у Далмацији.

Страшни су одношаји које нерјешено питање бировине ствара у нашој Далмацији. Они су жалосна срамота вијека и прилика у којима живимо, а грдни пријекор за све оне којима је у руци његово ријешење досада било.

Ново је и слободно доба. Треба просвјетити народ. Треба у њему пробудити социјалну свјест преко разних установа, подигнути га у моралном, материјалном, просвјетном и здравственом погледу. Људи од акције за овакова питања апелују на народну интелигенцију са села, на учитеље и свештенике. То од њих очекује и држава. Док учитељи неку црквицу успјеха постижу, свештеницима бировина потсјеца крила гушећи сваки полет и занос. Мисао на друге, на парохијане ишчежава пред мишљу на црну судбину обитељи, а повремено чаркање с народом због бировине одузима свештенику моћи са којима би био првокласни просвјетни радник на селу и организатор сваке акције за препорођај села.

Ја осјећам велику моћ коју свештеник има међу својим парохијанима. Народ неће искрено повјерити своје тајне, своје радости и жалости као свом свештенику; за никим радије поћи него за њим. То ја осјећам својим свакодневним додиром са народом а нарочито пригодом храмовских слава. Наша видовданска прослава на Косову пружа народу толико забавног и поучног, али он пребраја присутне свештенике и преко њихова учествовања одмјерава вриједност ђаконија која му се ту пружа.

Бировина и само бировина је камен спотицања, који се је испријечило између два добра пријатеља,

naroda i njegova svештенstva. Na њ прстом упиру сви они којима народно добро није на срцу. Зеленаши и крчмари, те све сеоске муктедије за њ сакривају своја прљава дјела.

Не можемо се похвалити ни нашом штампом. И она је о бировини писала са несланим тоном и прозривим намјерама. Нарочито она партијски бојадисана. Стално је истияцала да је свештенство противно укидању бировине и једино криво за њезино даље постојање.

Стишавањем партијских страсти настаје нов поглед о том жалосном питању и у нашој штампи се јављају тријезни гласови о њему. Два написана у 113 броју „Гласа“ показују да наши сељаци имају правилне погледе на питање бировине и издржавање свештенства. Свештенство поздравља те трезне гласове као што поздравља и акцију сјеверодалматинских општина за укидање бировине. Дошло се је на једини пут за разумно рјешење овог питања а на том једином путу налазе се општине, народ и свештеници па ће нас тај пут довести до жељене мете.

Набрзо ћемо повјерити наше јавне бриге народним посланицима. Они морају упознати народне бриге и

народне жеље па их задовољавати. Укидање бировине је прворазредна жеља народа. Оптеретимо их тим питањем, нашом највећом бригом. Позовимо их на наш пут па ћемо за њима бити на нашем путу и бировине ће брзо нестати. Кажимо им да народ не може даље давати бировине ради других јачих давања; да свештеници немају шта ексекуцијом побрати, јер су све већ побрале зле године и зли људи.

Народ је и бос и го; без стоке и помоћи сваке. Он сличи отргну винограду у ком ни свештенику нема добра. Јучер сам разговарао са својим парохијаном о црној зими која настаје и авет глади која је на прагу. Питао ме је да ли жалим народ у оваковом црном стању. Жалим, рекао сам, али моје сузе не помажу.

Ове је године и небо устегло своје сузе над биједним нашим крајем. Сузе духовних отаца немоћне су да ублаже биједу. Требају пак сузе отаца домовине. Нек на вријеме једна њихова суза кане и за укидање бировине, па ће је народ позлатити а свештеници благословити.

Жегар, октобра 1931.

Павле Велић,
парох жегарски

Tužba skradinske općine je odbivena

U 108. br. „Glasa“ štampan je bio jedan dopis iz Skradina, u kojemu je bilo riječi i o potrebama toga mjesta. U 109. br. „Glasa“ izašao je drugi dopis, u kojemu se reflektiralo na te potrebe, a bilo je tu govora i o potrebama skradinskih sela. Skradinska općina smatrala je, da je ona tim dopisom uvrijeđena i oklevetana, pa je, dabome, poslala ispravak, na temelju toga i toga paragrafa zakona o štampi, da nije istina to i to, nego da je, naprotiv, istina ovo i ono. A poslije toga, naravno, podigla je i tužbu protiv mene kao ondašnjeg urednika „Glasa“, i to po zakonu o štampi radi uvrede i klevete i po zakonu o zaštiti države radi preziranja i omalovažavanja javne vlasti. Državno tužništvo, koga je skradinska općina pozvala, da tu optužnicu podigne, jer je ono za to nadležno, odbilo je, da to učini, jer u odnosnome dopisu nije ništa našlo, što bi potpadalo pod zakon o zaštiti države. Ostalo je još da se riješi pitanje tužbe radi uvrede i klevete, koju je skradinska općina podigla, po zakonu o štampi, kao privatni tužilac. Najzad je i o tome Okružni sud u Šibeniku donio svoje rješenje 26. IX. ove god., „da nema mjesta stavljanju pod sud, jer se u dopisu osvrće jedino na sadašnje prilike mjesta i okolice, dajući oduška svome žaljenju, bez namjere da koga kleveće“ i jer se „ne mogu nazrijeti skrajnosti prestupljenja protiv časti po čl. 52. zak. o štampi na štetu privatnih tužitelja“. Protiv ovog rješenja imali su privatni tužitelji (gg. Niko i Uroš Dragišić u zastupstvu Općine i za sebe u svojstvu njenih predstavnika) pravo žalbe na viši sud. Ali se oni s tim pravom nijesu poslužili. I time bi ova stvar bila svršena.

Sve ovo, možda, i ne bi bilo toliko zanimljivo, da se je u onom zlokočnom dopisu u 109. br. „Glasa“ govorilo o nečem drugom i da nije taj dopis uzbudio izvjesnu gospodu, pri čemu se je otkrilo njihov pravi mentalitet. U tome dopisu, između ostalog, rečeno je, da općinska uprava nije bila dovoljno agilna u gradnji školskih zgrada; da po selima skradinske općine ima školskih zgrada,

koje su u slabom stanju i da nijesu rijetki seoski bunari, oko kojih su barice lezeće vode, koje su leglo komaraca i koje zagađuju pitku vodu. To je prosto utvrđivanje činjenica, pisano pristojnim tonom. I kad od toga ništa ne bi bilo istinito, niko pametan ne bi u tome mogao naći uvredu i klevetu. A ipak je bilo ljudi, koji su time bili na smrt uvrijeđeni i koji su javno govorili, da bi trebalo objesiti (!) pisca toga dopisa.... Jer, doista, težak je zločin napadati „pitoma i kulturna mjesta“ (to su izrazi velepoštovanog skradinskog dopisnika „Primorske riječi“).

Ja ovdje neću iznositi stanje školskih zgrada po skradinskim selima. Tek ću navesti, šta o školskim zgradama piše dopisnik „Primorske riječi“, koga skradinska općina nije tužila. To činim zato, što je i taj gospodin smatrao da je odnosnim dopisom u „Glasu“ uvrijeđena i oklevetana općinska uprava i što je ova, među drugim „dokazima“ u procesu, o kojemu je gore bilo riječi, navela i ono, što je taj dopisnik napisao u „Primorskoj riječi“. (Uzged napominjem, da ta dva njegova dopisa [u br. 4. i 5.] savršeno ništa ne dokazuju). Evo, dakle, šta taj gospodin piše u 9. broju „Primor. riječi“ od 19. rujna 1931. pod naslovom: *Teške prilike, u kojima rade učitelji skradinske općine*: Skradinska općina broji nešto preko 13.000 stanovnika, sa 33 sela, od kojih samo 5 imaju jednorazrednu osnovnu školu, dok su ostala sela bez škola. Broj djece u ovim školama upravo je rekordan, tako da se u svakoj približava broju 200.*) – Sa strane pojedinih uprava škola i mjesnih školskih odbora pravljene su razne pretstavke na općinsku upravu u pogledu proširenja od jednorazredne na dvorazrednu, ali su te pretstavke ostale bez rezultata. Ne znamo, kakav uspjeh mogu postignuti

*) Po mojim informacijama, škola u skradinskoj općini ima 8, od tih jedna u Skradinu, a 7 na selima. Broj djece u pojedinim školama nije tako velik, kako dopisnik piše, ali postoji jedna škola, u kojoj broj daka, učenika i učenica, iznosi 204.

ti učitelji sa najboljom voljom, a i kakovu korist od škole imaju ta djeca, koja u školi dobiju malo ili ništa“. Ja ne jamčim, da je ovo istina, ali je zanimljivo znati, da je to napisao onaj isti gospodin, koji je u istom listu u br. 4 od 22. kotovoza 1931, ciljajući na dopis u „Glasu“ br. 109, rekao: „da niko nije dao povoda da se onako nemilo kleveće i kalja njegovo (t. j. skradinsko) građanstvo i njegovo predstavništvo“, i da je to napisao onaj isti gospodin, čiju su piskaraniju tužitelji naveli kao dokaz u svoju korist.

Što se, pak, tiče agilnosti općinske uprave u pitanju školskih zgrada, ja ovdje spominjem samo dopis upućen „Glasu“ od Kralj. Banske uprave Primorske banovine pod IV br. 26.647/30.

U čitavoj ovoj stvari karakterističan je način i žestina, kojim je odgovoreno na dopis u „Glasu“. Odmah je poslan ispravak, podignuta tužba, neka su gospoda istupila iz Matice, u privatnim pismima i razgovorima se napadalo i izražavalo ogorčenje, javno se govorilo o vješanju. To je, očito, znak uvjerenja, da su oni sakrosanktni i imuni protiv svake kritike i svakog prigovora, bili ovi ma kako objektivni i osnovani. Njihova mišljenja su nepogrješiva, njihovi postupci opravdani, njihov rad dobar. Niko im ništa ne smije i nikakve im se zamjerke ne mogu stavljati. Ništa se ne smije pisati ni govoriti, ma o čemu bilo, što je i u najdaljoj vezi s njima, osim ako se ima dobro kazati. Jer hvale svako prima. Inače....

Privredno-kulturna matica, mislim, nije toga uvjerenja. Matica ima za cilj i kulturno podizanje sjeverne Dalmacije. Stoga će ona u svome organu, „Glasu“, dati mjesta svakoj slobodnoj riječi, svakoj objektivnoj kritici, koja bude iznosila nedostatke u cilju da se otklone prepreke, koje stoje na putu kulturnom podizanju i snaženju ovih krajeva. A pri tome se neće osvrćati na osjetljivost pojedinaca, ma kako se oni zvali i ma šta oni o sebi mislili.

Milan Brkić.

NAŠI DOPISI

Zagrović, novembra.

Potreba popravka puta Stara Straža—Golubić.

Put koji veže glavni kotarski, bukovički i lički put sa Bosnom dug je samo desetak kilometara od Stare Straže do bosanskog puta u Golubiću. Ovaj se put i dosad upotrebljava za putnike i stoku, a u teškoj potrebi i kola se mogu kretati po njemu, jer se je nešto popravio sa kulukom, ali težak je put s njime. Zimi nadođu vode, pa bi trebalo da sa izrade na njemu dva omanja mosta, nekoliko kanala i nekoliko potpornih zidova. Na nekoliko mjesta trebalo bi ga malo proširiti. Kad bi se put prilično uredio, kasnije bi se mogao sa kulukom izdržavati.

Ovim putem služi se jedan veliki dio Sjeverne Dalmacije. Ljeti se prgoni ovuda blago na ispašu u Bosnu, a istim putem na jesen se vraća natrag. Jednom prilikom gledao sam kad su ljudi vraćali ovce kući, a slučajno je bila pala kiša, pa je nabujao Radljevac i iznenada nadošla voda zaprala je i odnosila ovce tako da su ih jedva pomogli spasiti drugi ljudi. Kad padnu kiše voda nadođe u tolikoj mjeri, de je čovjek na konju ne bi prebrodio. Često se je dešavalo i ljudskih žrtava.

Kad zavlada velika suša ljudi iz bezvodnih krajeva idu ovim putem za vodom, a i radi mlina do Golubića, jer onamo nikad ne presuše vode. Mjesto da se služi kolima i za dovoženje vode i za odvoz u mlin, po nekoliko kilometara daljine mora se mučiti sa konjima i magaradi.

I za putnike ovaj bi put bio od velike koristi za okolna sela koja prepriječe ovuda put do stanice na Staroj Straži, do koje se probijaju ljudi po danu i noći. Bosanci ovuda putuju na Kotare po ulje i vino i sve moraju na blagu pregoniti mjesto u kolima.

Sad bi se mogla i strotinja pripomoći sa javnim radovima i s tim napraviti put od velike važnosti.

Lazar P. Stančić, težak

Proizvodnja žitarica u svijetu

Prema statistici Društva naroda bilo je zasijano na čitavom svijetu pšenicom u godinama 1921-1925 prosječno 50,486.000 hektara, a ukupni se rad računao na 1 milijardu i 189 milijuna metričkih centi (metr. c. = 100 kg); u god. 1929-1930, bilo je zasijano riže: 54,353.000 hektara, a rad je iznosio oko milijardu i dvijesta milijuna metr. c. (1931 milijardu i tristo milijuna). Raži je bilo zasijano 1929-1930 45 milijuna hektara, a proizvodnja je iznosila 450 milijuna metr. c. Ječmom je bilo zasijano 1929-1930 18 milijuna ha (1925: 14 milijuna ha), a prinos je bio 434 milijuna m. c. Ovsom je bilo zasijano 1929-1930 62 milijuna ha, a prinos je iznosio 713 milijuna m. c. Kukuruzom je bilo zasijano 1929-1930 god. 77 milijuna hektara, a prinos je bio milijardu i 130 milijuna metr. c.

Cijena naše pšenice u inostranstvu

Naša srbijansko-bosanska pšenica vrijedi u Marselju (Francuska) 38-40 franc. franaka, što čini 86 Din. tamo ili 50-52 Din. na našim riječnim stanicama, u Holandiji se prodava po 1.54 Dolaru (za sto kg) ili 87 Din. tamo, a 52-53 kod nas. U engleskim lukama se prodava 83-86 sil. ili 55-56 Din. polazne riječne stanice. U srednjoj Evropi (Njemačka, Austrija, Čehoslovačka) prodaje se potiska pšenica 63 (za 100 kg), belgijska 62, bačkobanatska 60, srbijansko-potiska 55 k. č. franko lađa Bratislava (Čehoslovačka). To čini 90, 88, 85 odnosno 75 Din. na našim polaznim riječnim stanicama. Svega smo do sada izveli oko 20,000 vagona pšenice.

Antialkoholna nastava u stručnim školama

Na molbu Saveza trezvene mladeži u Beogradu prilikom predaja rezolucije četvrtog jugoslavenskog kongresa trezvenosti u Beogradu, gospodin Ministar trgovine i industrije riješio je: da svi školski ljekari i dr. nastavnici u svakoj prilici predavajući svoj predmet moraju učenicima tumačiti principe borbe protiv alkoholizma i za trezvenost. Osobito će se ovo vršiti uz predmete higijene, poznavanja robe, narodne ekonomije itd. u koje antialkoholno pitanje zadire i sa čisto stručne strane.

Poslije uvođenja antialkoholne nastave u rudarskim školama, ovo je drugi uspjeh Saveza trezvene mladeži, koji sada nastoji da slične odredbe donese i Ministarstvo prosvjete, kao i Ministarstvo poljoprivrede i voda.

Osim toga, preporučeno je svima školama da pomažu rad Kola trezvene mladeži u svojim školama. Sva obavještenja o trezvenosti daje: Savez trezvene mladeži. Beograd, poštanski fah 138, ma na čiji zahtjev. On isporučuje i sve trezvenjačke knjige i listove.

O STOČNOM GNJOJU

(Kada treba izvoziti stočni gnjoj)

Stočni je gnjoj vrlo dragocjena materija u svakom gazdinstvu. To je dobro poznato svakome poljoprivredniku pa i onome potpuno neukome. Ali isto, tako malo je vrlo malo, onih poljoprivrednika, koji umiju tu skupocijenu materiju pametno da čuvaju, i koji umiju da je pametno upotrebe, pa da od nje imaju najveću korist.

Kad treba izvoziti stočni gnjoj:

Odgovor na ovo pitanje glasi:

Stočni gnjoj svakako treba da dospije u zemlju do jeseni. Evo zašto:

U stočnome gnjoju osim biljske hrane, koja se iz njega vrlo lako za biljku priugotavlja, ima još i drugih važnih i korisnih sastojaka. osobito pak bakterija i humusa. Bakterije i humus iz stočnog gnjoja jesu za zemlju tačno isto ono što je dobar kvas za hljebno tjesto. Kao god što se bez dobrog kvasa ne može zamjesiti dobar, šupljikav i krt hljeb, isto tako bez bakterija i humusa i zemlja ne može da postane mrvičeva i rastresita, ona ne može da prede u ugarno stanje, ono dobro stanje, koje je poznato i svakom neukome oraču. Garno stanje zemlje najbolje se stvara pomoću stočnog gnjoja. Garna zemlja nikad nije izneverila svog orača. Ko sije uvijek u garnu zemlju, i ko se trudi, da svoju zemlju uvijek održava u garnome stanju, taj će to dobro osjetiti u sigurnim i velikim žetvenim prinosima. Garno stanje neke zemlje najsigurniji je znak da je njoj sve u redu. Zato se valja truditi, da zemlja, uvijek bude u takvom stanju. A najbolje pomnno sredstvo za to (ako i ne i jedino) jeste stočni gnjoj, i to: stočni gnjoj upotrebljen u pravo vrijeme.

Prema naučnim istraživanjima garno stanje nije ništa drugo, već posl. jedinica vrlo bujnog života korisnih bakterija u zemlji. U zemlji ima vrlo mnogo bakterija. Njihova količina još se znatno povećava stočnim gnjajem, jer i gnjajem unosimo bakterije u znatnoj količini u zemlju. I razmnožavanje bakterija u zemlji stočnim se gnjajem znatno pomaže, jer gnjajem unosimo u zemlju i veliku količinu humusa, koji je glavna hrana tih korisnih bakterija. Dakle: stočnim gnjajem niukom slučaju nećemo zemlju pokvariti, već uvijek samo popraviti. No, da li ćemo je popraviti u jačoj ili pak u manjoj mjeri, to zivisi od toga: u koje doba godine unosimo u zemlju stočni gnjoj.

Ovo ćemo odmah lako razumjeti. Bakterije za svoj život trebaju osim hrane još i dovoljnu količinu vlage i toplote. Vlažna (ali ne mokra) i topla zemlja vanredno pogoduje njihovome množenju i korisnom radu. U suvoj zemlji bakterije propadaju, a u studenoj se ne množe i ne rade. Zato je jasno, da stočni gnjoj treba u zemlju unositi u ono doba godine, kada je zemlja topla i vlažna, a to je — jesen. Ako do zime u zemlju nnesemo stočni gnjoj, to će on u mnogo jačoj mjeri oploditi našu zemlju, nego ako ga unosimo u zemlju u ma koje drugo doba godine.

(„Гласник Польопривред. Кредита“)

К. Поповић.

Austrijske željeznice

U toku 1930 godine austrijske željeznice su imale deficit od 454 milijuna šilinga. Prilohi, su se bii smanjili za 9 posto, a rashodi samo za 1,6 posto. Zatim je u toku 1930 godine elektrifikovano još 46 kilometara željezničkih linija, tako da je do sad elektrifikovano ukupno 843 kilometara.

Treba sječkati i miješati hranu

Hranidbena vrijednost sijena i krmnog brašna.

Gospodar mora pripravljati stajski gnjoj, ovlaživanjem, slaganjem, gaženjem, da što potpunije dozrije te da zadrži više gnojne snage, da bude od što veće koristi bilju. Svakako kad se tako brine za hranu bilja, to on mora nastojati priređivati i sirovu krmu: sijeno, slamu kukuruzovinu, repu, krumpir, da joj dađe također oblik, da je stoka što potpunije i sa što manje truda može žvakati i probaviti.

Od raznih načina priređivanja krme je i sječkanje krme. Ali naši gospodari sječkalice ne upotrebljavaju još ni izdaleka u dostatnom opsegu.

Ove godine je potreba da svaki gospodar upotrebljava sječkaru, jer nema krme. Sječkati je potrebno krmu s razloga, da se može zajedno miješati više vrsti jače i slabije vrsti, tako dobro da je stoka ne može probirati — i da može u takvu krmu još repu, posije, šrot, pečeni krumpir, kuhani grah ili bob i druge vrste krepke hrane tako pomiješati, da sva hrana bude jednaka i jednolična.

To je potrebno osobito u kasnu jesen. Katkada se već u jesen može kositi djetelina. Djetelinu, koju smo kosili u kasnu jesen, pa dajemo je kao zelenu krmu, treba sječkati i izmiješati sa sijenom i slamom, a pomiješati i krepkih krmiva. S najboljim uspjehom miješaćemo tako sa svježom djetelinom razna jaka krmiva, a u prvom redu otpatke kod proizvodnje ulja, brašna od repice, lana, konoplja, bundeve, zemljanog orvšca, pa ćemo tako dobiti izvršnu hranu za krave muzare.

To vrijedi i u proljeće, ako smo posijali ozimu grahoricu i grašak. Njezina vrijednost je baš u prvom početku. Kad je sasvim mlada, pa ćemo imati dvostruku korist, ako je rano pokosimo i sječkamo za miješanje sa zobenom ili drugom slamom, pa da kasnije na istoj zemlji posijemo kukuruz, repu i krumpir.

Dobra krma

Mi smo već ovdje pisali o dobroj krmi, pa i o suncokretovom brašnu. I opet se na to navraćamo. Suncokretovo brašno kao stočna hrana malo je poznata u našim krajevima, dok je ono, na primjer, u Hrvatskoj općenito poznato i naročito cijenjeno. Kod nas se rijetko nađe po koji gospodar, koji ga dava svojoj stoci. I stoga malo ko od naših seljaka zna, da je suncokretovo brašno dobra stočna hrana za krave muzare. Suncokretovo brašno dobiva se od suncokretovog sjemena. Iz suncokretovih sjemenaka ekstrakcijom vadi se ulje, a otpaci se upotrebljavaju za hranjenje stoke. Ti ostaci izgledaju kao da su sitno samljeveni i zato se i zovu brašnom. To se isto može dobiti i u pogačama, ako se iz suncokretovog sjemena ulje dobiva tiještenjem. Ali njihova upotreba nije praktična, jer se te pogače moraju s taiti, a često mogu biti i grančave, te to loše utječe na kvalitet mlijeka. Vrijednost suncokretovog brašna kao stočne hrane utvrđena je u nauci i oprobana u praksi. Prema naučnim istraživanjima, suncokretovo brašno sadrži vode 9,2, surovih vlakna 14, masti 9,9, probavljivih bjelančevina 30,5, škrobnih vrijednosti 68,1. Po tome se vidi, da suncokretovo brašno spada među najbolja krmiva. U njemu ima veliki postotak probavljivih bjelančevina, što je od naročite važnosti

za krave muzare. Pošto se u mlijeku nalazi dosta bjelančevina, to i blago, koje dosta mlijeka daje, mora uzimati hranu, u kojoj se nalazi mnogo bjelančevina. U takvu hranu spada i suncokretovo brašno.

Suncokretovo brašno dobro je davati kravama pomiješano s mekinjama, ali se može davati i samo. Naše blago, koje je slabo naviklo na tu hranu, nerado je jede samu. Radi toga se miješa sa mekinjama. Ja sam suncokretovo brašno davao zajedno sa mekinjama i postigao sam dobre rezultate u pogledu količine i vrste mlijeka. Količina brašna na pojedinu glavu u nauci je određena tako, da se na 1000 kg. žive vage dava do 5 kg. brašna. Ali se ta količina najbolje utvrdi u praksi. Ja sam davao jednoj glavi dnevno po 2.10 kg. pomiješano sa 1.5 kg. mekinja (u tri obraza). Ako se dava samo brašno, onda tu količinu treba malo povećati. Razumije se, da ta hrana ne može sasvim nadomjestiti sijeno, pa se sijeno mora davati i onda, ako se brašno dava.

Suncokretovo brašno već duže vremena upotrebljavam u svom gospodarstvu, pa ga mogu i ostalima preporučiti. Kako se ono ne može kod nas nabaviti na malo, najbolje je, da se više seljaka sporazume, pa da nabave zajedno veću količinu, ili da nabavu vrše naše zadruge, koje će to brže i bolje obaviti. Cijena je suncokretovu brašnu sada oko 1 Din. po kg., a nabavlja se kod Prve hrvatske tvornice ulja u Zagrebu, Branimirova ul. 51.

Pijaća voda za živinu

Poljoprivrednik često, naročito u tople, ljetne dane, ne pazi dovoljno, da mu živina ima svagda čiste, svježije vode za piće. Živina je u tom pogledu najviše prepuštena samoj sebi i traži vode posvuda po dvorištu i napaja se iz dvorišnih barica i brlja. Takva živina izgleda nezdrava, zapuštena i kokoške bez dobre svježije vode slabo nose jaja. Osim toga postoji još opasnost trovanja. Zato, svugdje gdje živini ne stoji slobodno na raspoloženje čista voda (potočnici i tome slično) treba joj bar 2 puta dnevno davati svježije vode u posudi, svagda čistoj i ne previše dubokoj. U lietu, posude valja stavljati na hladovito mjesto, da bi se voda u njima održala što duže svježja.

Provjetravajmo staje

Uđemo li zimi u velike staje udari nam u lice smrdljiv, topao i vlažan vazduh. Nerazumljivo je da se tako malo kod njih pazi na to, da vazduh u stajama bude čist i zdrav. Niske i stokom prepunjene staje su nam tako reći hermetični zatvorene da ni povjetarac svježeg vazduha u njih nema pristupa. Razumije se da je vazduh u takvim stajama rdav i po stoku škodljiv. Čisti je vazduh stoci isto tako potreban kao i hrana za jelo i voda za piće. U stajama rdavo provjetranjem opada u stočnom tijelu izmjena materije, cio organizam oslabi, tako da škodljivim uticajem postaje neotporan i lako oboljeva, naročito organi za disanje podležu, tako da je tuberkuloza u takvim napatima vrlo čest pojav. Treba znati da je stoka mnogo zdravija, ako je vazduh i nešto hladniji, ali čist, nego kad je pokvaren i topao. Stoga je potrebno da se postaramo za stalno i dobro provjetranje staja, pri čemu treba paziti na to da stoka ne bude izložena promaji. Jeftina i ciljna je ventilacija dimnjacima sa prolazom koji od plafona počinju i izlaze na strehu.

RAZNE VIJESTI

Gozbe kao nekada

Kad je nedavno biskup od Exetera u Engleskoj instaliran za nadbiskupa od Yorka, dao je prirediti gozbu, na kojoj su potrošene slijedeće množine hrane: 300 vreća brašna, 300 buradi pive, 100 buradi vina, 80 utovljenih volova, 6 bikova, 1000 mladih janjaca, 300 svinja, 3000 komada teladi, 3000 gusaka, 2000 kopuna, 300 odojaka 100 ždralova, 4000 kunića, 500 jarebica, 600 jelena, 200 srna, 2000 kokoši, 40000 golubova, 4200 pataka, 200 fazana, nadalje 4000 mrzlih pašeta, 1000 zdjela sladoleda i 4000 pladnjeva kolača. Ovom gozбом, na kojoj je prisustvovao cijeli grad, upravljao je vojvoda od Warwlcha, čuvar državne riznice vojvoda od Bedforda i lord Hastings. Preko 1000 slugu nosilo je jela na stolove.

Tragedija nezaposlenosti

U jednom radničkom stanu, u istočnom Berlinu, odigrala se jedna teška tragedija u porodici već duže vremena nezaposlenog građevinskog radnika Kurta Loge. Ovaj dvadesetšestogodišnji radnik, koji je primao za sebe, ženu i dvoje djece po 14 maraka nedjeljno (oko 190 dinara), nađen je obješen u kuhni, dok su njegova žena i jedno petogodišnje dijete nađeni sasvim izmrcvareni u krevetu druge sobe. U ljuljašci kraj majčinog kreveta ležalo je, očigledno umrlo od gladi, drugo dijete kome je tek sedam mjeseci. Po svemu izgleda da je radnik prvo ubio svoju ženu i sina, pa se onda objesio.

Nezaposlenost u svijetu

Lanjske jeseni Međunarodni biro rada izdao je statistiku nezaposlenih u industrijskim zemljama i došao do cifre od preko deset milijuna. Tada, 1930, mislilo se da je to kulminacija krize, ali ovogodišnje cifre pokazuju da su te cifre daleko premalene. U statistici objavljenoj prije ovogodišnje sesije Međunarodni biro rada došao je do cifre od 15,908.700 nezaposlenih.

Najveći broj nezaposlenih u Evropi ima Njemačka, koja je imala na početku jeseni 4,104.000 nezaposlenih (prema 2,882.500 prošle godine), Engleska 2,813.163 (prema 2,113.548), Italija 723.909 (prema 399.604), Poljska 332.832 (prema 244.224), Čehoslovačka 210.908 (prema 77.309), Austrija 196.331 (prema 156.124), Belgija 176.162 (prema 63.782), Holandija 65.952 (prema 32.755) i Francuska 53.675 (prema 11.214). Najmanje nezaposlenih ima Švajcarska (18.506 prema 10.351 prošle godine).

Van Evrope najviše nezaposlenih ima u Americi, gdje njihov broj prema procjeni Međunarodnog biroa rada iznosi 7 milijuna (prema 4 milijuna prošle godine).

Gornje cifre daju samo približno tačnu sliku o stanju nezaposlenih u svijetu, pošto se prebrojavanje nezaposlenih po raznim državama vrši na razne načine, a u Sjedinjenim Državama uopšte ne postoji nikakva autentična statistika, nego samo procjene na osnovu opadanja broja zaposlenih radnika u pojedinim preduzećima. Naročito ove cifre obuhvataju samo potpuno nezaposlene radnike, dok ne vode računa o stepenu zaposlenih radnika koji ne ulaze u statistiku nezaposlenih, a koji rade samo po dva-tri dana u nedjelji.

Vlasnik za Privredno-kulturnu maticu za Sj. Dalmaciju* Dr. Ivan Grgić.
Za uredništvo i štampu odgovara N. Čikato
Štampa Nove štamparije - Šibenik.